

UNIT - Dir. for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning
Abels gate 5A
7030 TRONDHEIM

Deres ref
19/00445-2

Vår ref
2019/21380

Dato
07.04.2020

Innspill fra UiB til rapport om Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering

Vi viser til brev av 10.02.20 med Invitasjon til innspillsrunde om videre arbeid med åpen tilgang til vitenskapelige publikasjoner og datasett. Invitasjonen har utgangspunkt i Torger Kjellands juridiske betenking «Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering», skrevet på oppdrag fra Unit. Units invitasjon, som ber om innspill til hvordan aktører og myndigheter bør arbeide videre for å nå målet om åpen tilgang, signaliserer derimot en langt videre problemstilling og område, med store implikasjoner. Universitetet i Bergen velger derfor i denne omgang å knytte tilbakemeldingen til spørsmål som er direkte relatert til rettigheter og lisenser ved åpen publisering og relatert til Kielland-rapporten.

Overordnet mener vi at Torger Kjellands rapport er en grundig og god gjennomgang av åpne lisenser og spørsmål knyttet til rettigheter til publikasjoner.

Behov for grundigere utredning av rettigheter og lisenser knyttet til publikasjoner og datasett

Kjellands rapport «Rettighets- og lisensspørsmål ved åpen publisering» griper inn i det komplekse spørsmålet rundt hvilke lisenser forskere skal bruke, når de publiserer med åpen tilgang. Fra et Plan S-perspektiv, skal det brukes en Creative Commons/CC-lisens. CC BY, som tillater både at forskningen gjøres tilgjengelig for kommersielt bruk og at den kan bearbeides, er standardlisensen for publisering i åpne tidsskrifter. I Plan S anbefales det primært å bruke CC BY. Kiellands rapport er kritisk til kravet om CC BY, som kan komme i strid med forskernes rettigheter. Rapporten anbefaler heller lisensen CC BY-ND, som tillater kommersielt bruk, men ikke bearbeiding.

Kjellands fortolkning samsvarer med UiBs politikk for immatrielle rettigheter. Det vil kreve en lovendring av uhl § 1-5 å pålegge de vitenskapelige ansatte bruk av CC-BY-lisensen, som gir vide tillatelser til bearbeidelser utover det som er tillatt av åvl § 5 andre ledd. § 1-5 slår fast at den enkelte forsker skal påse at offentliggjøring av forskningsresultater skjer, men presiserer

at: «Det relevante forskningsgrunnlaget skal stilles til rådighet i overensstemmelse med god skikk på vedkommende fagområde». Loven slik den foreligger i dag åpner derfor ikke, slik UiB ser det, for å pålegge publisering som ikke er i tråd med fagområdets praksis.

I det videre arbeidet med åpen vitenskap, ser UiB et behov for at man grundig utreder implikasjonene av de ulike CC-lisensene, også med hensyn til publiseringstradisjonene knyttet til de ulike fagdisiplinene. I tillegg til juridiske vurderinger bør en kartlegge CC-lisensers utbredelse og bruk og se på erfaringer som er gjort ved konkret anvendelse av lisensene i vitenskapelig publisering.

Videre er det nødvendig å utrede rettigheter og lisenser knyttet til åpne datasett, og at dette også gjøres med blikket rettet mot de ulike fagtradisjonene.

UiB vurderer det også som nødvendig at forskere og studenter får tilstrekkelig informasjon og veiledning i bruk av lisenser og implikasjoner for deres rettigheter. Det trenges tiltak for å styrke kompetanse og kunnskap i lisensspørsmål hos forskere og studenter.

Infrastruktur

Unit bør arbeide for å sikre at sektoren har en god infrastruktur, slik at åpen tilgang blir realisert med minst mulig administrativ byrde for den enkelte forsker. Det gjelder for åpen publisering, men i enda større grad for krav om deponering. Dagens system er i stor grad basert på manuelle prosesser, både for registrering av publikasjoner i Cristin, deponering av fulltekst av publikasjoner i Cristin og rettighetsklarering og tilgjengeliggjøring av publikasjoner i institusjonelle arkiv. Nasjonalt vitenarkiv (NVA) er ment å skulle automatisere og forenkle flere av disse prosessene. Det er derfor viktig at NVA blir realisert så raskt som mulig med et hovedfokus på forenkling av manuelle prosesser for den enkelte forsker. Cristin fremstår i dag med et utdatert brukergrensesnitt samtidig som oversikt over og tilgang til publikasjoner tilbys av en rekke profesjonelle kommersielle aktører. Strategi for Cristins videre rolle bør derfor også prioriteres. Videre må det arbeides med å få på plass avtaler som sikrer automatisk deponering av artikler som er publisert åpent, men også av aksepterte versjoner av artikler i de tilfeller der det er aktuelt.

Økonomi

Et viktig mål bør være å se på kostnaden på de ulike løsningene for publisering, og arbeide for at alle fagområder og virksomheter inkluderes. Overgangen til åpen forskning må omfatte hele bredden av forskningssektoren. Regjeringens retningslinjer om åpen tilgang peker på kostnadsnøytrale nasjonale konsortieavtaler som redskap for å nå målet om åpen tilgang. Forskningsrådets tilslutning til Plan S har innskjerpet kravene til de nasjonale avtalene som fremforhandles og åpen publisering for øvrig. Dersom økonomien rundt vitenskapelige artikler knyttes opp til hvor mye institusjonene publiserer, står vi overfor en omfordeling av kostnadene i sektoren. En konsekvens av dette er at forskningsinstitusjonenes økonomi kan være med å avgjøre hvor forskere kan publisere. For å sikre forskerne størst mulig frihetsgrad i valg publikasjonskanaler og kvalitet i vitenskapelig publisering, må myndigheter, finansierer og institusjoner sikre tilstrekkelig finansiering.

UiB inviteres gjerne inn i diskusjon om videre arbeid for å nå målet om åpen tilgang. Dette er en kompleks og sammensatt område som er sentralt for forskningsaktiviteten på universitetet. Vi vil derfor be Unit om å være mer konkret i sin invitasjon, og at det også redegjøres tydeligere for den videre prosessen som innspillene inngår i.

Vennlig hilsen

Dag Rune Olsen
rektor

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen håndskrevne signaturer.

Kopi
Universitets- og høskolerådet